

Debatt: En kritik av den internationella adoptionen
(ur *Um & Yang* 4/1999)
Tobias Hübinette

Nyligen tog jag ett beslut att inte skriva om adoption i akademiska sammanhang. Det är nämligen förnedrande att studera ett fenomen där man själv är ett maktlöst objekt. Det är också svårt att skriva "objektivt" om ett ämne som skapar så starka åsikter och känslor. För min del, och egentligen för de flesta adopterade tror jag, gäller det framför allt känslor av ilska och sorg. Tyvärr är sådana känslor starkt tabuiserade här i Väst.

Det grundläggande felet med internationell adoption är att vita västerlänningar tar sig rätten att adoptera barn, medan färgade icke-västerlänningar tvingas lämna dessa barn. Ingen kan komma och påstå att det motsatta också existerar. Internationell adoption är med andra ord knappast något jämlikt utbyte av barn mellan olika länder.

Före andra världskriget skulle ingen vit överhuvudtaget ha kommit på tanken att adoptera ett färgat barn. Rastänkande och vit överhöghet var den koloniala världsordningens upprätthållande normer i en tid då Väst i praktiken styrde hela planeten. Omedelbart innan krigsutbrottet gjordes försök från olika hjälporganisationers håll att placera judiska barn i svenska hem för att rädda dessa undan nationalsocialistiska förföljelser. Svårigheterna att placera dessa judiska barn i en tid när antisemitism var vardag även i Sverige kan man idag läsa om på Riksarkivet, i Kerstin Cruickshanks privatarkiv: "Vi vill inte ha några judiska barn. Finns det inga ariska barn att ta hand om?".

Hur kunde det då komma sig att svenskar var beredda att adoptera "icke-ariska" barn från Korea redan i början av 50-talet? Skillnaden heter Förintelsen och avkolonialiseringen. Förintelsen skapade en sådan chockverkan att Väst tvingades genomgå ett så kallat paradigmskifte, en gammal världsbild ersattes av en ny. Jag tror att de vita åtminstone inom sig insåg att Förintelsen inte bara kunde vara tyskarnas verk, att alla vita egentligen var "skyldiga" efter 2000 år av ohämmad antisemitism. Väst gick över en natt från öppen rasism till idén om allas lika värde oavsett ras, åtminstone i teorin. Den koloniala paradoxen hade överbryggats: plötsligt skulle mänskliga rättigheter gälla för hela mänskligheten, inte bara i Väst. Denna idé rubbade i sin tur den världsordning som hade gällt i 500 år, att vita helt enkelt hade rätt att utrota, plundra och styra över icke-vita folk. I avkolonialiseringens spår utbröt våldsamma konflikter, och det är här de första internationella adoptivbarnen dyker upp.

Koreakriget var i första hand inget koreanskt krig; det var ett cyniskt och smutsigt krig mellan stormakterna som "råkade" utspela sig på Koreahalvön. Två koreanska stater dominerades var för sig av en västerländsk makt, och var bara en del i ett större spel. Tre miljoner koreaner eller tio procent av befolkningen beräknas ha omkommit, och landet liknade ett månlandskap. Redan under kriget hade företrädare för den internationella FN-armé som stred på Sydkoreas sida börjat adoptera barn. I FN-armén befann sig majoriteten av de länder som skulle bli de största mottagarländerna av Koreabarn: Australien, Kanada, Luxemburg, USA, Belgien, Holland, Frankrike, Sverige, Norge och Danmark. Samstämmiga uppgifter beskriver Koreakriget som något av ett folkmord på den inhemska befolkningen. De västerländska FN-soldaterna dödade koreaner i tiotusental utan någon som helst urskiljning. Den första generationen adoptivföräldrar kan nog sägas ha drivits av ett visst mått av dåligt samvete. I detta sammanhang är det också viktigt att komma ihåg att den absoluta majoriteten av de första koreanska adoptivbarnen var produkter av västerländska soldaters övergrepp på koreanska kvinnor. Följande fråga är inte helt irrelevant: Vem förstörde egentligen våra ursprungsländer?

Samma mönster följde sedan i land efter land. Avkoloniserade länder som Indien och Etiopien blev efter internationella insatser stora adoptionsländer. Särskilt i Asien som alltid har dominerat den internationella adoptionen utspelades den koreanska situationen gång på gång i repris. Krig eller katastrofer i länder som Vietnam och Bangladesh ledde till att adoption initierades i respektive land. Och överallt fanns Sverige på plats. Efter en pronazistisk krigshistoria och en lång tradition av högfärdigt rastänkande ville Sverige efter 1945 framstå som "världens gulligaste land". Detta inte utan ett stort mått av självgodhet. Resultatet är att Sverige både har tagit emot flest adoptivbarn och flest invandrare av alla västländer i relation till sin befolkning.

För ursprungsländer som Koreas del har det närmast omätliga kravet på adoptivbarn fått förödande konsekvenser på det sociala planet. Den internationella adoptionen har fullständigt slagit undan benen på alla försök att bygga upp en egen välfärdsstat genom att år efter år upprätthålla status quo. Den koreanska kvinnans ställning har genom den internationella adoptionen fått se sin ställning oförändrad; svenskarna har ju med tiden tvingats acceptera ensamstående kvinnor med barn, i Korea försvann barnen utomlands. Under Koreaadoptionens toppår på 70-talet då Koreabarn likt husdjur var en statussymbol för infertila och progressiva vita par som bara var

tvungna att leva upp till medelklassdrömmen om kärnfamiljen, var trycket enormt på koreanerna att skaffa fram "adopterbara" barn. Tillfälligt inlämnade barn på institution och barn som kom bort från sina föräldrar försvann för alltid från sitt hemland. Adoptionen var också knuten till det ekonomiska biståndet från Väst som kom barnhemmen tillhanda; ju fler barn som var intagna, ju mer bidrag till institutionerna.

Att vissa länder har blivit älsklingsländer för adoptivföräldrar säger något om i hur hög grad rastänkan det fortfarande lever och frodas under den "antirasistiska" ytan. Korea i Asien, Etiopien i Afrika och Colombia i Latinamerika är länder vars barn trots allt lättare kan "passera" som vita än andra länder i respektive regioner. Jämför barn från Korea med barn från Malaysia, barn från Etiopien med barn från Nigeria och barn från Colombia med barn från Bolivia. Dessutom visar adoptivföräldrar en mycket tydlig preferens för flickor och "renrasiga" barn. Icke-vita flickor är troligen mindre hotande, särskilt för en infertil man, och det sistnämnda har enbart med rasföreställningar att göra. Adoptivföräldrar har ju som bekant möjlighet att välja mellan allt ifrån ålder, land och ras till kön, handikapp osv. Intressant att notera är att efter Östeuropas öppnande ökar andelen vita adoptivbarn för varje år, och idag föds faktiskt fler provrörsbarn per år än antalet adoptivbarn som Sverige tar emot. Den absoluta majoriteten av de som ändå väljer att adoptera, gör dessutom detta efter upprepade försök med konstgjord befruktning. Idag är med andra ord ett färgat adoptivbarn inget annat än ett andrahandsval.

"Barnets bästa" används som ett mantra av alla delar av adoptionsrörelsen. Faktum är att internationell adoption alltid har varit på adoptivföräldrarnas och mottagarlandets villkor, aldrig på adoptivbarnens och ursprungslandets. Skulle det ha varit för "barnets bästa" skulle exempelvis aldrig syskon ha delats upp, och adoptivföräldrar skulle inte bara från början ha varit tvungna att hämta barnet i ursprungslandet utan också tvingats lära sig åtminstone något om barnets ursprungsspråk och kultur. 1969 uttryckte sig chefen för den koreanska adoptionsagenturen Social Welfare Society, Mr Tahk, på följande sätt apropå "barnets bästa": "Vi måste inse att Korea inte är tvunget att lämna ut barn till adoption. Det är först och främst barnen vi ska tänka på, inte föräldrarna. Ett bättre system är att skaffa dessa barnhemsbarn individuella hem i Korea, med andra ord en fadderbarnsverksamhet." Det sistnämnda är ju vad som anses vara "barnets bästa" för föräldralösa barn i Väst; de svenska fosterbarnen är som bekant inte "adopterbara". Svenska och koreanska barn behandlas med andra ord inte efter samma måttstock.

Ett paternalistiskt och neokolonialt tänkande gör att vi adopterade aldrig uppfattas som vuxna. Vi tvingas in i en identitet som adopterade (läs: barn). Vi är dessutom också alla svenskars barn på ett sätt som invandrare aldrig kommer att kunna bli. Främmande människor har rätt att fråga oss om vad som helst, och vi är framför allt svenskar, vi förvägras all rätt att leva ut vårt etniska ursprung. Relationen mellan adoptivbarnet och adoptivföräldern präglas av detta på ett sätt som en biologisk relation aldrig skulle acceptera. Trots denna totala brist på respekt och integritet gentemot den adopterade envisas adoptivfamiljen med att likt en teaterpjäs spela upp rollerna "mamma, pappa, barn", trots att denna sociala anomali aldrig kan utvecklas till en biologisk relation.

Det är inte utan en viss känsla av ironi som jag följer debatten om homosexuella och adoption. Kravet på att vita homosexuella ska få adoptera icke-vita barn är egentligen inte konstigare än att vita heterosexuella ska få adoptera icke-vita barn. För mig känns det som att det inte hade kunnat sluta på något annat sätt. Dessutom är det intressant att studera den etablerade adoptionsrörelsens användning av "barnets bästa"-argumentet, när det egentligen inte handlar om något annat än att de upplever sin heterosexuella hegemoni som hotad och fruktar slutet på den internationella adoptionen. För mig vore detta ett passande slut på den internationella adoptionen, att Västs krav blev alltför extrema samtidigt som många av tredje världens länder inte längre är de där fattiga och maktlösa länderna som de vita förbarmade sig över och tyckte så synd om på 50-talet.

Är det överhuvudtaget en rättighet att ha barn? Är det överhuvudtaget en rättighet att ta andras barn? Endast en privilegierad, i det här fallet en vit medelklass, tar sig rätten att svara jakande på dessa frågor. Den internationella adoptionens konsekvenser för ursprungslandet i form av nationellt trauma och förstörda liv för de biologiska föräldrarna är idag uppenbara i ett land som Korea. Intressant är att västerländska dokumentärer om internationell adoption alltid fokuserar på det "positiva", medan koreanska dokumentärer alltid har en problemfokusering. Nu har ju Väst en lång tradition av att transportera icke-vita till sina egna länder och för sina egna syften. Fram till 1800-talets mitt transporterades hundratusentals icke-vita, framför allt afrikaner, till Väst för arbetskraftens skull. Idag transporteras hundratusentals icke-vita barn till Väst för att tillfredsställa vita infertila medelklasspar. Samtidigt som Väst uppmuntrar sin egen vita befolkning att föda fler barn genom en generös politik med barnledighet och barnbidrag, steriliserar man tredje världens kvinnor i miljontal för att stoppa "befolkningsexplosionen".

När vi anländer till Sverige tvingas vi ge upp vår medfödda koreanska identitet, vare sig vi är fem veckor eller tio år gamla vid ankomsten. Vi töms på vårt koreanska innehåll inklusive namn och språk, och fylls med ett svenskt. En effekt av detta är bland annat att få adopterade har klara minnen av sin barndom i ursprungslandet. Allt som är icke-svenskt räknas som "förbjudet": det är på svenskarnas villkor som vi har kommit hit. Allt som har med Korea att göra undanhålls, baktalas och svärtas ned. Korea sägs med förakt vara ett "dåligt" och "fattigt" land som "inte klarar av att ta hand om sina egna barn". Många adoptivföräldrar har även sjuka fantasier om Korea med starka sexuella undertoner: "din mamma var prostituerad", "du är incestbarn", eller "hade du varit kvar i Korea hade du antagligen varit död, gatubarn eller prostituerad." Det är inte utan att man ibland känner sig både tvångsförflyttad och tvångsintegrerad, själsligt stympad och bestulen på den kultur man föddes in i.

Adoptivföräldrarna vill att adoptivbarnen ska känna sig "utvalda", när adoption egentligen är rena rama lotteriet. Här gör sig det omöjliga kravet gällande att ständigt känna sig tacksam, nöjd och lycklig. Sanningen är istället den att vi skulle aldrig ha fått komma till Väst utan en kolonial historia av vit överhöghet, utan dagens ojämlika världsordning, och utan det förhärskande borgerliga medelklassidealet med kärnfamilj till varje pris. Dessutom kommer den internationella adoptionen med största sannolikhet att upphöra inom en överskådlig tid och för eftervärlden betraktas som en historisk parentes. En så genombiologiserande kultur som Väst föredrar trots allt sina egna barn framför andras, även om de kommer till i provrör. I ett sådant sammanhang blir det ännu mer uppenbart att den internationella adoptionen hela tiden har varit ett jättelikt ansvarslost socialt experiment från början till slut.

När den adopterade lämnar adoptivfamiljen för att bli vuxen är det invandrarskapet som väntar. Från att ha varit ett privilegierat adoptivbarn med adoptivföräldrar som till varje pris kämpar för att få sina adoptivbarn att tro att de är "speciella", inte invandrare, blir den vuxne adopterade inget annat än en "svartskalle" i mängden. Detta är just de svartas i USA huvudargument mot adoption av svarta barn till vita föräldrar: sådana föräldrar kan aldrig erbjuda sina barn de överlevnadsstrategier som krävs i det genomrasistiska samhälle vi lever i. Liknande argument användes av flera afrikanska länder som på 70-talet stoppade utförseln av de egna barnen till Väst: "Ni behandlar inte våra barn med respekt och värdighet."

Rasism mot östasiater är en rasism som fortfarande är gångbar, och som därför inte ens räknas som rasism. Det räcker med att nämna den senaste Tele2-reklamen, så tror jag att Ni förstår. Ingen skulle idag våga producera reklam med judar med stora näsor som står och räknar pengar, eller afrikaner som dansar nakna och spelar på trumma utan att riskera åtal för hets mot folkgrupp och en proteststorm från antirasistiskt håll. Rasism mot östasiater tar sig uttryck i förlöjligande, marginalisering och kollektivisering. Vi är fula, fjantiga och något att skratta åt, vi är outsiders och marsmänniskor, många, jobbiga, underdåniga och slöa, och framför allt omöjliga att skilja från varandra. Vår unika situation som adopterade, som icke-vita uppvuxna med vita, gör att särskilt vi adoptivkoreaner vet mer om Väst än alla andra icke-västerlänningar. Inga andra än just internationellt adopterade har historiskt sätt någonsin kommit så nära de vita. Vi har faktiskt levt med "fienden", ätit med honom och sovit med honom, på ett sätt som inga andra icke-vita tidigare har tillåtit göra. Denna unika inblick i den västerländska kulturen betyder för mig ett ansvar. Därför har jag bestämt mig för att likt en spion studera olika former av rasism mot östasiater i just Sverige.

Särskilt de stereotypa könsrollerna är enligt min mening en katastrof för oss asiater. Den feminisering och infantilisering som drabbar båda könen får direkta konsekvenser i vår vardag. Asiatiska män avsexualiseras fullständigt och är på sin höjd attraktiva för pedofiler och homosexuella män. Asiatiska kvinnor hypersexualiseras på ett perverst sätt som knappast kan kallas sexualitet: det handlar snarare om makt, våld och dunkla inslag av pedofili.

Detta mönster går intressant nog igen i USA. Ända sedan 1800-talet har Asian-Americans av alla kategorier haft stora svårigheter att bygga egna stabila "communities". Asian-Americans har USAs högsta statistik vad gäller interracial ("inter-racial") relationer. Det är väl knappast någon som förvånas över att detta närmast utan undantag gäller asiatiska kvinnor. Längre fanns faktiskt lagar i USA som förbjöd relationer mellan asiatiska män och vita kvinnor. I tredje generationen har så många som 80 procent av de asiatiska kvinnorna i USA lämnat sin egen etniska grupp för vita män. Konsekvensen är att varje generation lämnar efter sig en mängd asiatiska ungar och en mängd blandade barn till asiatiska kvinnor och vita män. I slutändan innebär detta att den asiatiska närvaron i Väst på sikt kommer att försvinna.

Varje år reser tiotusentals vita män till Asien, och om nu någon betvivlade det så gör dessa män knappast någon skillnad på länder som Thailand eller Korea. Asien är för vita män en enda jättelik sexfantasi med ingredienser

av våldtäktsmyter och kolonial underordning. Dessa vita män trampar i samma fotspår som sina hjältar och förebilder, de amerikanska soldater som våldförde sig på asiatiska kvinnor i länder som Filippinerna, Kina, Japan, Korea, Thailand och Vietnam i samband med USAs alla krigsinsatser i Asien. De sexuella fantasierna reproduceras i den pornografiska genre som kallas "Asian girls", en genre med starka pedofila inslag.

Vitas syn på asiater har helt enkelt övertagits av oss asiater. Asiatiska män känner sig fula och omanliga, medan asiatiska kvinnor känner sig "speciella" och tolkar det fullständigt oselektade intresset från vita mäns sida som komplimanger. Asiatiska män förblir ungarlar, medan asiatiska kvinnor väljer vita män. Det sistnämnda tror jag också delvis har att göra med ren och krass överlevnadsinstinkt; att en sådan relation faktiskt innebär en "enkelbiljett" in i de vitas samhälle. Om 25-30 år kommer det finnas en mängd äldre och medelålders adoptivkoreaner här i Sverige. Om adoptionen fortsätter att minska eller till och med upphöra, vilket är min gissning, kommer antalet "helkoreanska" barn och ungdomar vid samma tidpunkt knappast att kunna räknas. Det innebär att som etnisk grupp här i Sverige kommer vi adoptivkoreaner närmast fullständigt ha utplånats inom 50 år.

Den yttre samhällseliga rasismen mot icke-vita i Väst drabbar naturligtvis också internationellt adopterade. Dessutom är det viktigt att komma ihåg att tiotals miljoner vita européer idag villigt röstar på öppet rasistiska partier med starka nationalsocialistiska kopplingar i land efter land. Jag får ibland känslan av att vi är "strandsatta" här i en aggressiv och arrogant kultur, vi är fångar i Väst, fullständigt utelämnade, sårbara och utan den tillflyktsort som andra invandrare har. I takt med att den internationella adoptionen minskar för att troligen slutligen upphöra en bit in på 2000-talet och i takt med att våra adoptivföräldrar går bort, de enda direkta band vi egentligen har till Väst, så kommer intresset och omsorgen om oss, resultatet av en historisk parentes som få egentligen bryr sig om, att sluta på lika med noll.

Att i vardagen ständigt känna sig i underläge är dock inte bara den adopterades erfarenhet. Skillnaden ligger i att invandrare kan hämta styrka i den ursprungskultur som våra adoptivföräldrar förvägrade oss. Frågan är inte: är jag svensk eller korean? Frågan är: hur ska jag leva som marginaliserad i Sverige? Att vara adoptivkorean är nämligen att leva utanför båda kulturena. Vi blir aldrig helt insläppta i Sverige, och vi kan aldrig återvända till Korea. För mig är solidariteten mellan oss adoptivkoreaner den avgörande orsaken för mitt engagemang i dessa frågor. Jag är starkt medveten om att vi adoptivkoreaner delar ett unikt gemensamt livsöde som varken svenskar eller koreaner kan förstå. Vissa paralleller finns till andra generationens invandrare, till blandbarn, och rent historiskt till de "husnegrer" som bodde tillsammans med den vite husbonden och som i vissa fall till slut kunde "passera". Att vara adopterad är heller inte bara en jobbig tid i tonåren eller under de tidiga 20-åren; det är en livslång komplikation.

Jag tror att det faktum att internationellt adopterade är överrepresenterade på ungdomshem bara är en början. Jag tror att adopterade redan var överrepresenterade på barn- och ungdomspsykmottagningar redan på 70- och 80-talen. Jag tror vidare att adopterade är överrepresenterade inom psykiatrisk vård för vuxna, och även inom kriminal- och socialvården. Det permanenta stresstryck som adopterade lever under, vare sig de är medvetna om det eller ej, skapar starka spänningar och leder i många fall till psykosomatiska sjukdomar, psykisk obalans, osund kroppskultur och missbruk av alla olika slag. I värsta fall slutar det som för den adopterade indier i Jönköping som nyligen slog ihjäl sin flickvän i närvaro av deras gemensamma barn, eller som den adopterade colombian i Karlstad som förgrep sig på svenska dagisbarn, eller som den adopterade liberian från Storuman som slaktade människor i Bosnien och med största sannolikhet sköt två poliser i Malexander, eller som den adopterade koreanska i Göteborg som satte kniven i halsen på sin adoptivfar. Jag vågar påstå att vi inte har sett slutet på "störda" adopterades extrema uttryck i det här landet. Den största majoriteten av oss kommer att befinna sig här i Sverige de närmaste 50 åren, och svenskarna har ändå släpat hit 40 000 barn från 150 olika länder.